

ΝΕΟΦΑΝΕΙΣ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

Ένα ποιμαντικό και κοινωνικό πρόβλημα

του Πρωτοπρ. Κυριακού Τσουρού
Γραμματέως της Σ.Ε. επί των Αιρέσεων

1. Εισαγωγικά

Ο Κύριος είχε προειδοποιήσει ότι «ἐγερθήσονται (γάρ) ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς» (Ματθ. κδ' 24). Καὶ ὁ Απόστολος Παῦλος προειδοποίησε τοὺς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας στήν Μίλητο, ὅτι «ἐγὼ γνωρίζω τοῦτο, ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου θὰ εἰσέλθουν μεταξύ σας ψευδοδιδάσκαλοι καὶ πλάνοι σάν ἄλλοι λύκοι ἄγριοι καὶ σκληροί, πού ἀλύπητα θὰ διαρπάζουν τό ποῖμνιον βλάπτοντες καὶ ἀφανίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν λογικῶν προβάτων.» (Πράξ. κ' 29-30).

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ὅτι ἡ πλάνη, δηλαδή οἱ αἰρετικές διδασκαλίες, συνοδεύουν τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά της. Αὐτές τίς αἰρετικές διδασκαλίες ὁ Απόστολος Παῦλος τίς ὀνομάζει «γραῶδεις μύθους» (Α' Τιμ. δ' 7) καὶ ὁ Απόστολος Πέτρος «μύθους σοφιστικούς» (Β' Πέτρου α' 16), πού ὀδηγοῦν στήν «ἀπώλεια» (Β' Πέτρ. β' 1).

Οἱ αἵρέσεις μάλιστα ὑπῆρξαν μάλιστα ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια αἷτια τῆς σύγκλησης τοπικῶν καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, οἱ ὁποῖες κατοχύρωσαν σέ ὅρους τὴν Ὄρθή Πίστη, καὶ συγχρόνως ἀποτέλεσαν τὴν πρόκληση γιὰ τὴν γόνιμη ἀνάπτυξη τῆς πατερικῆς (καὶ εἰδικότερα τῆς ἀπολογητικῆς) θεολογίας.

Τό φαινόμενο ὅμως τῆς **σύγχρονης πλάνης** καὶ τῶν νεοφανῶν αἵρέσεων διαφέρει τόσο στήν **ἐκταση** ὅσο καὶ στὰ **χαρακτηριστικά**. **Οἱ παλαιότερες αἵρέσεις**, μία ἢ ἐλάχιστες σέ κάθε ἐποχή, ἐμφανίζονταν ὡς θεολογικές, δογματικές ἢ ἐκκλησιολογικές διαφοροποιήσεις καὶ παρεκκλίσεις ἀπὸ τό δόγμα καὶ τό πολίτευμα, τῆς ἱστορικῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν γνωστή ἡ ταυτότητά τους καὶ οἱ ἴδιες δέν ἐκρυπταν τό ἀληθινό τους πρόσωπο. Ἡ

Ἐκκλησία ἐντόπιζε, ἀπομόνωνε καί καταπολεμοῦσε τήν αἵρεση, διεξάγοντας ἕνα θεολογικό ἀγῶνα, πολλές φορές διαλεγόμενη μέ τόν ἴδιο τόν αἰρετικό.

Οἱ νεοφανεῖς αἱρέσεις εἶναι πολυάριθμες, πολύμορφες καί πολυώνυμες καί δραστηριοποιοῦνται κάτω ἀπό ποικίλα προσωπεῖα. Δέν εἶναι μόνον αἱρέσεις ὑπό τήν ἐκκλησιολογική ἔννοια, ἀλλά πολλές ἀπ' αὐτές εἶναι παραθρησκεῖες, μέ ἔντονο συγκρητιστικό καί ἀποκρυφιστικό χαρακτήρα (οἱ ἀποκαλούμενες διεθνῶς σέκτες). Στήν Ἑλλάδα ἔχουν καταγραφεῖ στίς μέρες μας, κατὰ προσέγγιση, 140 περίπου αἰρετικές ομάδες μέ χριστιανικά ἢ παραχριστιανικά χαρακτηριστικά καί 450 ἕως 500, παραθρησκευτικές ομάδες, σέ αὐξανόμενο ρυθμό, πού ἐντάσσονται στό παγκόσμιο συγκρητιστικό ρεῦμα τῆς «Νέας Ἐποχῆς» (New Age). Αὐτές τίς δύο κατηγορίες δέν πρέπει νά τίς συγχέομε, δηλαδή τίς χριστιανικές αἱρέσεις μέ τίς παραθρησκευτικές ομάδες τῆς "Νέας Ἐποχῆς".

Οἱ νεοφανεῖς αἱρέσεις, δέν ἐκδηλώνονται ὅλες ἐχθρικά πρὸς τήν Ὁρθόδοξη Πίστη ἢ δέν ἀπορρίπτουν φανερά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί τήν Ὁρθόδοξη ιδιότητα. Χρησιμοποιοῦν συχνά παραπλανητικούς τίτλους καί ὀρολογίες ὀρθόδοξης, προκαλώντας ἔτσι μεγάλη σύγχυση, ὡς πρὸς τό περιεχόμενο τῆς πίστεως καί ἐπιτυγχάνοντας εὐκολώτερα τόν προσηλυτισμό ἀνύποπτων καί ἐν πολλοῖς ἀκατήχρητων ἀνθρώπων.

Συνοπτικῶς, μπορούμε νά ποῦμε ὅτι καί οἱ δύο κατηγορίες τῆς πλάνης (αἱρέσεις καί σέκτες), καίτοι διαφοροποιοῦνται ριζικά μεταξύ τους ὡς πρὸς τήν προέλευση καί τήν διδασκαλία, ἔχουν ὡς κοινό χαρακτηριστικό τους, ὅτι εἶναι ὀλοκληρωτικές ομάδες «χειρισμοῦ τοῦ νοῦ» τοῦ ἀνθρώπου, τόν καθιστοῦν ὑποχείριό τους καί τόν ὀδηγοῦν (μέ διάφορους μηχανισμούς καταστολῆς καί ἄσκησης ψυχολογικῆς βίας) σέ μιά συμπεριφορά ἐπικίνδυνη γιά τόν ἑαυτό του καί γιά τό κοινωνικό σύνολο.

2. Ἡ θεωρητική βάση τῶν νεοφανῶν αἱρέσεων

Εἶναι γνωστό, ὅτι στίς αἰρετικές καί παραθρησκευτικές ομάδες γίνεται πολὺς λόγος γιά σωτηρία. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος τῶν αἱρέσεων σήμερα μιλώντας γιά σωτηρία δέν ἐννοεῖ αὐτή σάν δωρεά - χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά σάν κατάκτηση δική του. Ἐτσι βλέπομε

νά διακηρύσσει αυτόματους καί μηχανικούς τρόπους σωτηρίας, καί γιά νά κυριολεκτοῦμε, αὐτοσωτηρίας. Οἱ μέν χριστιανικές καί παραχριστιανικές αἱρέσεις (Προτεσταντικές, Πεντηκοστιανές, «Μτυρες τοῦ Ἰεχωβά» Αντβεντιστές, κλπ.), διακηρύσσουν μιά στιγμιαία σωτηρία πού ἐπιτυγχάνεται μέ μιά πράξη τοῦ νοῦ καί ὀδηγεῖ σέ ἐκβιασμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μέ τίς λεγόμενες ἐμπειρίες καί ἐντυπωσιακά φαινόμενα. Οἱ δέ παραθρησκευτικές ὁμάδες ὁμιλοῦν γιά αὐτοσωτηρία, γιά αὐτοπραγμάτωση, γιά αὐτογνωσία.

3. Εἰδικά χαρακτηριστικά τῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων

Κύριο χαρακτηριστικό τῶν ὁμάδων αὐτῶν εἶναι ἡ μικρή ἱστορική πορεία τους, πού δέν ἔχει καμία σχέση καί σύνδεση μέ τήν ἱστορική Ἐκκλησία πού ἵδρυσε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, οὔτε στήν πίστη, οὔτε στήν λατρεία, πολύ περισσότερο στήν "ἀποστολική διαδοχή". Ἡ ἱστορία τους ξεκινᾷ αὐθαίρετα καί ξαφνικά, μόλις μερικές δεκαετίες πρὶν, ὅπως, φερειπεῖν, τῶν Ἑλλήνων Νεοπεντηκοστιανῶν στή δεκαετία τοῦ 1960 καί ἄλλων στή δεκαετία τοῦ 1920. Ἄλλες ὁμάδες ἔχουν ζωή 100 ἢ τό πολύ 150 ἐτῶν, ὅπως ἡ ἐταιρία «Σκοπιά» τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά»

Ὅλες αὐτές οἱ ὁμάδες, ἡ κάθε μιά γιά τόν ἑαυτό της, ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι ἡ ἀληθινή καί γνήσια Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ὅμως, δέν εἶναι δυνατό νά ὑπάρχουν πολλές «ἐκκλησίες». Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι Μία καί Ἀδιαίρετη. Ἰδρύθηκε ἀπό τόν Ἰδιο τόν Ἰησοῦ Χριστό καί συνεχίζει ἀδιάκοπα νά ὑπάρχει, νά διδάσκει καί νά ἀγιάζει τούς πιστούς ἐπὶ 2000 χρόνια. Εἶναι τό Ἕνα καί Μοναδικό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως Μία καί Μοναδική εἶναι ἡ Κεφαλή Της, ὁ Ἰδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Δέν μποροῦν λοιπόν νά ὑπάρχουν μαζί Της καί κοντά Της καί ἄλλες «ἐκκλησίες».

Καί τίθεται ἐδῶ τό ἀμείλικτο γιά τίς αἰρετικές ὁμάδες ἐρώτημα: Ἄν ὅλες αὐτές εἶναι πράγματι, ὅπως ὑποστηρίζουν ἡ κάθε μιά γιά τόν ἑαυτό της, ἡ Ἀληθινή Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τότε πού ἦταν πρὶν 200, 500, 1000, 1500 ἢ 1800 χρόνια; Πῶς συνδέονται μέ τήν ἀρχέγονη Ἀληθινή Ἐκκλησία πού ἵδρυσε ὁ Χριστός; Ἄν κάποια ἀπ' αὐτές τίς νεοφανεῖς χριστιανικές αἱρέσεις ἢ τίς παραχριστιανικές ὁμάδες εἶναι, ὅπως ὑποστηρίζουν, ἡ ἀληθινή Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πῶς θά δικαιολογήσει αὐτό τό μεγάλο

χάσμα τῶν 19 ἢ 17 αἰώνων πού τήν χωρίζει ἀπό τήν πρώτη Ἐκκλησία, ἀφοῦ ὅλες αὐτές ἐμφανίσθηκαν μόλις τά τελευταῖα 150 χρόνια; Κί' ἔπειτα, τί θά ποῦν γιά τήν «Ἀποστολική Διαδοχή»;

Ἐνα ἀκόμη χαρακτηριστικό τῶν νεοφανῶν αὐτῶν προτεσταντικῶν καί νεοπροτεσταντικῶν ομάδων εἶναι οἱ φονταμενταλιστικές διδασκαλίες τους, ἡ σκληρή συμπεριφορά τους πρὸς τοὺς ἔξω ἀπὸ τήν ομάδα καί ἡ αὐστηρότητα (σκληρότητα) στήν πειθαρχία τῶν ὁπαδῶν τους, ἡ ὁποία ἐνίοτε παίρνει τόν χαρακτήρα ἀπειλῆς καί τρομοκρατίας. Ἐπίσης χαρακτηρίζονται γιά τίς ἔντονες ἐσχατολογικές διδασκαλίες τους καί τίς δῆθεν προφητικές προβλέψεις τους, γιά τίς ὁποῖες συνεχῶς διαψεύδονται. Οἱ συνεχεῖς ἀναγγελίες τοῦ τέλους τοῦ κόσμου («συστήματος», κατὰ τοὺς Χιλιαστές) καί ἡ ἀπειλή τοῦ Ἀντιχρίστου ἢ ἡ ὑπόσχεση τῆς λεγομένης «ἀρπαγῆς» (κατὰ τοὺς Πεντηκοστιανούς), ὁλοκληρώνουν τήν μέθοδο τοῦ ἐκφοβισμοῦ καί τῆς καταπίεσης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας καί τῆς στέρησης τῶν βασικῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν ὁπαδῶν τους. Καί εἶναι αὐτές ἀκριβῶς οἱ ομάδες πού, ὅταν καταγγελθοῦν, διαμαρτύρονται ὅτι καταπατοῦνται τάχα τά ἀνθρώπινα δικαιώματά τους καί ἡ θρησκευτική ἐλευθερία τους.

4. Χαρακτηριστικά τῶν παραθρησκευτικῶν ομάδων

Μιλώντας γιά τήν **παραθρησκεία (σέκτες)**, πρέπει νά ποῦμε ὅτι πρόκειται γιά διδασκαλίες ἢ συγκροτημένες ομάδες ἢ ὁργανώσεις πού δέν ἐντάσσονται στόν χριστιανικό χῶρο, ἀκόμη καί ὅταν χρησιμοποιοῦν χριστιανική ὀρολογία· δέν πιστεύουν στόν Χριστό, ἀκόμη καί ὅταν χρησιμοποιοῦν τόν ὄρο «χριστός» καί συνήθως δέν ἀνήκουν στίς μονοθεϊστικές θρησκεῖες. Δέν πρόκειται γιά «γνωστές θρησκεῖες», ὅπως αὐτές ὀρίζονται ἀπό τό Ἑλληνικό Σύνταγμα. Δηλαδή θρησκεῖες πού ἔχουν φανερό διδασκαλία καί λατρεία καί δέν ἀπειλοῦν τήν δημόσια τάξη καί τά χρηστά ἥθη. Γι' αὐτό καί θεωροῦνται ὡς παραθρησκεία. Βασικό χαρακτηριστικό τῶν σεκτῶν εἶναι, ἡ ὁλοκληρωτική δομή τους. Αὐτό βεβαίως τό χαρακτηριστικό δέν ἀπουσιάζει ἀπό τίς αἰρετικές χριστιανικές καί παραχριστιανικές ομάδες, γιά τίς ὁποῖες κάναμε ἤδη λόγο. Ὅμως στή δεύτερη αὐτή κατηγορία εἶναι πιό ἔντονο τό ὁλοκληρωτικό στοιχεῖο, γι' αὐτό

ονομάζονται καί «όλοκληρωτικές ομάδες».

Στήν κορυφή τῆς κάθε ομάδας ὑπάρχει ἓνας ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος εἶναι περιβεβλημένος μέ **θεϊκή αὐθεντία**, εἴτε αὐτός ὀνομάζεται γκουρού ἢ θεϊκός διδάσκαλος, εἴτε μεσσίας (χριστός). Αὐτός ἔχει ἀπόλυτη ἐξουσία πάνω σέ ὅλες τίς πτυχές τῆς προσωπικότητος τοῦ ὁπαδοῦ, μηδέ τῆς καθαρά ιδιωτικῆς καί προσωπικῆς ζωῆς του ἐξαιρουμένης. Ὑπάρχουν ομάδες πού καθορίζουν, φερειπεῖν, ποιός ποιάν καί πότε θά νυμφευθῇ (Ἑνωτική Ἐκκλησία τοῦ Σάν Μιούνγκ Μούν). Ἄλλες πού ἐλέγχουν στενά τήν ζωή τῶν ὁπαδῶν τους ἢ πού οἱ ὁπαδοί τους ἀστυνομεύουν τήν προσωπική ζωή τῶν ἄλλων ἢ παρακολουθοῦν παρανόμως τή ζωή καί δραστηριότητα δημοσίων προσώπων, ἢ ἐφαρμόζουν τήν τακτική τῆς λασπολογίας καί τῆς τρομοκρατίας πρῶην θυμάτων τους καί ἐπικριτῶν τους (Ἐκκλησία τῆς Σαηεντολογίας. - Αὐτό ἔχει διαπιστωθεῖ καί στήν Ἑλλάδα -παράδειγμα ἡ περίπτωση τοῦ π. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου καί ὄχι μόνον- ἀλλά καί διεθνῶς).

Σχεδόν ὅλες ἀπαιτοῦν πλήρη ὑποταγή στόν ἀρχηγό, ἀποκοπή ἀπό τό οἰκογενειακό περιβάλλον, τίς σπουδές, τό ἐπάγγελμα καί τήν ἀφιέρωση στό «σκοπό» τῆς ὀργάνωσης, πού ταυτίζεται δήθεν μέ τήν «σωτηρία τοῦ κόσμου». Πολλές ομάδες ἀπαιτοῦν ἔγγραφη παραχώρηση τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν ὁπαδῶν τους. Ὑπάρχει καί ομάδα πού ἀπαιτεῖ ἐνυπόγραφη δήλωση παραίτησης τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀπό εὐθύνη τῆς ὀργάνωσης γιά τυχόν αὐτοκτονία τους μέσα σ' αὐτήν. Δέν εἶναι λίγες ἐκεῖνες οἱ ομάδες πού ἐξευτελίζουν τήν προσωπικότητα καί τήν ἀξιοπρέπεια τῶν ὁπαδῶν τους, ἐκβιάζοντάς τους μέ ἐξομολογήσεις γραπτές ἢ μέ ὁμαδικά ὄργια καί ἄλλες ταπεινωτικές πράξεις (ὅπως ἡ πόση οὖρων - ἀμαρόλι, ἢ τοῦ νεροῦ πού πλένει τά πόδια του ὁ γκουρού, ἢ ὑποβάλλοντάς τους σέ ἀποφάσεις αὐτοκτονίας).

Χαρακτηριστικό ἐπίσης τῶν ομάδων αὐτῶν εἶναι καί ἡ προσφορά ποικίλων δελεασμάτων καί ὑποσχέσεων, ἢ ἡ διοργάνωση προγραμματῶν κοινωνικῆς προσφορᾶς, ὅπως ἡ ἀπεξάρτιση ἀπό τά ναρκωτικά, ἡ ὑπεράσπιση δήθεν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἡ πυροπροστασία, κ.ἄ., ὥστε, ὑπό τό προσωπεῖο αὐτό νά ἀποκτήσουν πιστοποιητικά κοινωνικῆς προσφορᾶς καί ἀναγνώ-

ρισης. Έτσι, απειλούνται μέ διάβρωση, όχι μόνο τό Όρθόδοξο φρόνημα, αλλά καί όλοι οί τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Γιά τήν Έκκλησία (πού αὐτό κυρίως μάς ἐνδιαφέρει) δημιουργεῖται ἕνα σοβαρώτατο καί σέ συνεχῇ διόγκωση ποιμαντικό πρόβλημα.

Οἱ παραθρησκευτικές ομάδες όμιλοῦν γιά αὐτοσωτηρία, γιά αὐτοπραγμάτωση, γιά αὐτογνωσία, καί τοῦτο διότι δέν ὑπάρχει, κατ' αὐτές, Θεός ἔξω ἀπό τόν ἄνθρωπο γιά νά τόν σώσει. Ἡ διδασκαλία αὐτή εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἐνταξῆς τῶν ομάδων αὐτῶν στό ρεῦμα τῆς «Νέας Ἐποχῆς».

II Ἀς δοῦμε, λοιπόν, τί εἶναι ἡ «Νέα Ἐποχή»:

Ἡ «Νέα Ἐποχή» δέν εἶναι μιά συγκεκριμένη οργάνωση. Εἶναι ἕνα παγκόσμιο ρεῦμα (όχι μόνον θρησκευτικό) πού στηρίζεται στόν ἀποκρυφισμό καί στήν ἀστρολογία. Ἐχει τίς βάσεις τῆς στή Θεοσοφική Σχολή τῆς ἀποκρυφίστριας Ἑλενας Μπλαβάτσκυ (ιδρύτρια τῆς Θεοσοφικῆς Σχολῆς -1875) καί κηρύττει μιά Νέα Παγκόσμια Θρησκεία (συγκρητισμός). Βασικές διδασκαλίες τῆς εἶναι:

α) Δέν ὑπάρχει προσωπικός Θεός, Δημιουργός τοῦ Σύμπαντος. Ὁ Θεός εἶναι ἀπρόσωπος καί ταυτίζεται μέ τήν «ζῶσα ἐνέργεια τοῦ σύμπαντος». Ὁλόκληρο τό Σύμπαν, μέσα στό ὁποῖο ἐντάσσεται καί ὁ «θεός», εἶναι «Ἐν Ὁλον», ἀπρόσωπο. «Ἐν τό Πᾶν», λέγουν, τά πάντα εἶναι «θεός» καί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ τελειότερη ἐκδήλωση (ἐκροή) τοῦ συμπαντικοῦ αὐτοῦ ἀπρόσωπου «θεοῦ», εἶναι δηλαδή «θεός» κατ' οὐσίαν. Ἐπομένως, δέν ὑπάρχει διάκριση μεταξύ κτιστοῦ καί ἄκτιστου, δέν ὑπάρχει Θεός ἔξω ἀπό τό σύμπαν, τόν κόσμο καί τόν ἄνθρωπο.

β) Ὁ ἄνθρωπος γιά νά φθάσει στήν τελείωση κατά τή θεωρία τῶν ομάδων αὐτῶν, πρέπει νά συνειδητοποιήσει αὐτή τήν θεϊκή του ιδιότητα, νά ἀντιληφθῇ τή «θεϊκότητά» του. Ἀφοῦ λοιπόν, δέν ὑπάρχει Θεός γιά νά τόν σώσει, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἀναγκάζεται σέ μιά ἐξελικτική πορεία αὐτοπραγμάτωσης καί αὐτοσωτηρίας. Ἐτσι στή θέση τῆς πίστεως τοποθετεῖται ἡ γνώση (ἡ αὐτογνωσία) καί ὁ ἄνθρωπος πρέπει μόνος του νά βρεῖ τούς τρόπους μέ τούς ὁποίους θά καταλάβει, θά γνωρίσει ὅτι εἶναι «θεός». Πρός τόν σκοπό αὐτό ἐπιστρατεύονται διάφορες τεχνικές – οὐσιαστικά μάταιες ἀνότητες

προσπάθειες - μέ τίς όποϊες ό όπαδός τών όμάδων αὐτῶν πιστεύει ότι θά τό έπιτύχει. Καί αὐτές εἶναι ό διαλογισμός, ή γιόγκα, τά σεμινάρια ανάπτυξης τοῦ νοῦ, ή κατάκτηση τῆς δῆθεν απόκρυφης γνώσης, ή χορτοφαγία, ή στέρηση, οἱ έγκλεισμοί κ.ο.κ.

Κι όταν όλα αὐτά έξαντληθοῦν καί δέν έπιτευχθῇ ό τελικός σκοπός, δηλαδή ή «φώτιση», (ποιός ἄραγε τό κρίνει αὐτό;), τότε έπιστρατεύεται ή παράλογη δοξασία τῆς μετενσάρκωσης ή μετεμψύχωσης, ὥστε από μόνος του πάλι ό ἄνθρωπος, μέ μιά ἀτελείωτη σειρά γεννήσεων καί θανάτων (τήν λεγομένη «σαμσάρα») νά έπιτύχει τό ποθούμενο. Καί έδῶ μπαίνει ό «νόμος τοῦ κάρμα». [Κάρμα σημαίνει τό σύνολο τῶν καλῶν ή κακῶν πράξεων σέ μιά προηγούμενη δῆθεν ζωή, γιά τό όποιο ξαναγεν-νιέται ό ἄνθρωπος γιά νά «πληρώσει» ἀνάλογα]. Κατάληξη όλης αὐτῆς τῆς ἀνώφελης καί ἀτέρμονης διαδικασίας καί περιπέτειας εἶναι τό απόλυτο παρά-λογο: αφού δηλαδή έπιτύχει αὐτό πού νομίζει «τελείωση» ή «φώτιση», τότε ό ἄνθρωπος καταλήγει στήν ἀνυπαρξία, έξαφανίζεται ὅπως ή σταγόνα τοῦ νεροῦ μέσα στόν ὠκεανό, γιά νά πάψει νά ὑπάρχει καί ἄρα νά μή ξαναγεννιέται καί βασανίζεται σέ τούτη τή γῆ. Αὐτό, κατά τήν Ἰνδουϊστική διδασκαλία, σημαίνει ένωση τοῦ ἀτομικοῦ «θεϊκοῦ» Ἄτμαν μέ τό παγκόσμιο «θεϊκό» Μπράχμαν. Ἐξάλλου, ό ὅρος γιόγκα, πού προέρχεται από τή σανσκριτική λέξη yug, σημαίνει «ένωση», δηλαδή ένωση μέ τήν ὑπερβατική πραγματικότητα – τό Μπράχμαν. Τότε πραγματοποιεῖται τό «νιρβάννα», πού σημαίνει, οὐσιαστικά, έκμηδένιση τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως. Εἶναι φανερό ότι αὐτή ή δοξασία εἶναι ἄκρως ἀσυμβίβαστη καί ἀντίθετη μέ τήν χριστιανική πίστη περί Ἀναστάσεως.

γ) Δέν ὑπάρχει διάκριση μεταξύ καλοῦ καί κακοῦ. Καί τά δύο εἶναι οἱ δύο ὅψεις τοῦ αὐτοῦ νομίσματος. Ἔτσι, ό ἄνθρωπος μπορεῖ νά κάνει ό,τι αὐτός ό ἴδιος θεωρεῖ ὡς ήθικό καί καλό, «αὐτός εἶναι ό νόμος».

Καί, βεβαίως, ή «Νέα Ἐποχή» ἔχει τούς ένσαρκωμένους ζῶντες διδασκάλους της, τούς «ἄβατάρς», τούς δικούς της «μεσσίες - χριστούς». Ἔτσι, ὑπάρχουν σήμερα διάφοροι νέοι «μεσσίες», ζῶντες ή ἤδη τεθνεῶτες, (γιατί κάθε όμάδα ἔχει καί τό δικό της «μεσσία», ὅπως ό Σάϊ Μπάμπα, ό Μετρέγια, ό Μούν, ό Αούν Βεόρ, ό Διονύσης

Δώριζας, ό Κούτ Χουμί, ό Μορυνά, ό Ίμάμ Μαχντί, ό Βοδδισάβα κ.ά. υπάρχουν καί οί «Αναληφθέντες Διδάσκαλοι»¹.

Συμπερασματικά μπορούμε νά πούμε ότι οί νεοφανεῖς ομάδες τῆς «Νέας Ἐποχῆς», στήν πραγματικότητα εἶναι ομάδες χωρίς Θεό, γιατί δέν πιστεύουν στόν Ἀληθινό Θεό τόν Δημιουργό τοῦ κόσμου. Καί γι' αὐτό δέν εἶναι θρησκεῖες, ἀλλά παραθρησκεῖες, ιδεολογικές τάσεις μέ θρησκευτικά προσωπεῖα.

Εἶναι νομίζω περιττό νά ἀναλύσουμε περαιτέρω πόσο ἀντίθετες εἶναι οί δοξασίες αὐτές πρός τήν χριστιανική Πίστη καί διδασκαλία. Ἐτσι ό σύγχρονος ἄνθρωπος πορεύεται ὁλομόναχος τόν δρόμο του, χωρίς Θεό, ἐπαναλαμβάνει τήν πρώτη ἀνταρσία κατά τοῦ Θεοῦ καί γίνεται ἀποστάτης ἀπό τό θέλημα καί τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ

Εἶναι αὐτό πού ὀνομάστηκε «εὐαγγέλιο τοῦ ὄφεως». Τελικά, ό ἄνθρωπος τῆς «Νέας Ἐποχῆς» ζεῖ μέσα σέ μιά ἀπέραντη καί ἀφόρητη μοναξιά.

5. Αἷτια προσχώρησης στήν παραθρησκεία καί τρόποι προσηλυτισμοῦ

Ἄν θά ἤθελε κανεῖς νά ἀναζητήσει τά αἷτια τῆς ἀνάπτυξης τῶν συγχρόνων αἱρέσεων, θά διεπίστωνε ότι αὐτές γεννιοῦνται ἐκεῖ ὅπου δέν ὑπάρχει μιά γνήσια σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεό, ὅπως εἶπαμε καί στήν ἀρχή.

Συχνά κάνομε τό λάθος νά ἀποδίδουμε τήν προσχώρηση στίς διάφορες νεοφανεῖς αἱρέσεις σέ ἀφέλεια, σέ μειωμένη διανοητική ικανότητα, ἢ σέ ψυχολογικά προβλήματα, τῶν ὑποψη-

¹ Samael Aun Veor (Ἰνστιτοῦτο Γνωστικῆς Ἀνθρωπολογίας) Μπογκοτά 6.3.1917-24.12.1977 / L. Ron Hubbard (Σαηντολογία) 13.3.1911-24.1.1986 / Bhagwan Shree Rajineesh – Osho Ἰνδία 1931-1990 / Livranga Χορχέ Ἀνχέλ Λιβράνγκα (Ν. Ἀκρόπολις) Μπ. Ἀἶρες 3.9.1930- Μαδρίτη 7.10.1991 / Νικόλαος Μαριωρῆς (Ὁμακοεῖον) Σάμος 1913-6.5.1993 / Κώστας Φωτεινός (Καφέ Σχολεῖο) Κάϊρο 29.8.1930-13.10.1993 / David Berg (Μώ, Παιδιά τοῦ Θεοῦ, Οἰκογένεια) 18.2.1919-...10.1994 / Διονύσης Δώριζα (Ἐσωτερικός Χριστιανισμός) Κεφαλληνία 1.1.1921 - 26.4.1995 / Sri Chinmoy Βεγγάλη Ἰνδία 1931-11.10.2007 / Μαχαρίσι Μαχές Γιόγκι (Ὑπερβατικός Διαλογισμός) Τζαμαλπούρ -Ἰνδία 1917 -Ἀμστερνταμ 7.2.2008 (ἀνακοινώθηκε 7.2.2009) / Satya Sai Baba Ἰνδία 23.11.1926 -24.4.2011 / San Myung Moon (Ἐνωτική Ἐκκλησία) Β. Κορία 1920 – 3.9.2012.

φίων θυμάτων. Ἡ ἄποψη αὐτή, ἀφ' ενός μὲν, ὑπεραπλουστεύει τὸ πρόβλημα, ἀφ' ἑτέρου, ὑποκρύπτει πιθανή προσπάθεια ὑπεκφυγῆς ἀπὸ τὶς δικές μας εὐθύνες. Χωρὶς νὰ ἀποκλείουμε καὶ τέτοιες περιπτώσεις –πού εἶναι ἐλάχιστες-, πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε καὶ ἄλλα βαθύτερα καὶ σοβαρώτερα αἷτια. Ἡ προσχώρηση σέ μιὰ νεοφανῇ αἵρεση, συνήθως, δέν ὀφείλεται σέ προσωπικά ἢ ψυχολογικά προβλήματα, δημιουργεῖ ὅμως συχνά τέτοιου εἴδους προβλήματα σέ ὅσους ἐντάσσονται σ' αὐτή.

Ὁ ὁποιοσδήποτε μπορεῖ νὰ πέσει θῦμα τῶν ὁμάδων αὐτῶν. Ἀκόμη καὶ ὁ «θρησκευόμενος» ἄνθρωπος, ὅταν ἔχει ἐπιφανειακή ἢ ἐλλιπῆ γνώση τῆς πίστεώς του, κινδυνεύει νὰ ἐμπλακεῖ σέ τέτοιες ὁμάδες, συγχέοντας τὴν ἀλήθεια –πού πιθανῶς ἐλλιπῶς ἢ οὐδόλως ἔχει φροντίσει νὰ γνωρίσει- μέ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πλάνη, προσπαθώντας νὰ συμβιβάσει τὰ ἀσυμβίβαστα. Ἐπειτα, ἡ μοναξιά, ἡ εὐπιστία, ἡ ἀβεβαιότητα, ἡ ἀπογοήτευση, ἡ μελαγχολία, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ οἰκογενειακό περιβάλλον (π.χ. φοιτητές, στρατευμένοι, ξενητεμένοι), ἡ ἀπόλυση ἀπὸ τὴν ἐργασία, οἱ διακοπές, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ παραμονή σέ νοσοκομεῖο, τὸ πένθος, κ.ἄ., μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν καταστάσεις «ὕψηλοῦ κινδύνου».

Σ' αὐτά τὰ αἷτια πρέπει νὰ προστεθοῦν ὁ ἔντονος μεταφυσικός προβληματισμός τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καὶ οἱ ὑπαρξιακές ἀνησυχίες του, ὅτι, δηλαδή, ἐννοοῦμε μιλῶντας γιὰ «ἀναζήτηση νοήματος ζωῆς», ὁ ὑπαρξιακός φόβος, ἡ ἀνασφάλεια καὶ ἡ ἀβεβαιότητα, ἡ δίψα γιὰ ἀγάπη καὶ ζεστασιά, ἡ περιέργεια, ἡ ἄγνοια, ἡ ἀνάγκη, ἡ ροπή πρὸς τὸ ξένο καὶ τὸ ἐξωτικό, ἡ δίψα γιὰ ἐμπειρίες, γιὰ ἡδονή, δόξα, πλοῦτο κ.ο.κ., πού εὐκόλα μποροῦν νὰ σαγηνεύσουν νέους κυρίως ἀνθρώπους. Εἶναι, δηλαδή, οἱ κρίσιμες ἐκεῖνες καταστάσεις ὅπου δημιουργοῦνται κενά, προβληματισμοί, σοβαρά προβλήματα, στὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν διέξοδο. Τότε κυρίως μπορεῖ νὰ παρουσιαστεῖ –ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεός- ὁ ἄνθρωπος τῆς αἵρεσης, ὁ διακινητὴς τῶν «ψυχοναρκωτικῶν», πού θά ἐφαρμόσει τὴν τεχνική τοῦ «βομβαρδισμοῦ ἀγάπης» καὶ θά ὑποσχεθεῖ σὸ ὑποψήφιο θῦμα του τὴν λύση ὅλων τῶν προβλημάτων του. Τὸ «ἐνδιαφέρον» πού θά ἐπιδείξει ὁ ἐκπαιδευμένος προσηλυτιστὴς γιὰ συζήτηση ὑπαρξιακῶν προβλημάτων τοῦ ὑποψηφίου θύματος

καί ἡ συμπαράσταση τῆς στιγμῆς, καί ἐνδεχομένως ἡ ὑπόσχεση γιά προσφορά βοήθειας, θά ἐπιτύχουν εὐκολώτερα τόν προσηλυτισμό.

Καί, βεβαίως, οἱ εὐκαιρίες εἶναι πολλές: «Ὁ προσηλυτισμός τοῦ θύματος μπορεῖ νά γίνει ὅπουδῆποτε: στό δρόμο, στή βιβλιοθήκη, στό ταχυδρομεῖο, στή στρατιωτική μονάδα, στό γραφεῖο, στό σπίτι, στά γυμνάσια, στά λύκεια. Σέ ἐκδηλώσεις γιά ἀστέγους, πτωχοῦς, ἀναξιοπαθοῦντες, καταπολέμησης ναρκωτικῶν, προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, εἰρήνης. Σέ θεραπευτήρια καί νοσοκομεῖα, σέ γυμναστήρια καί ἰνστιτοῦτα, σέ φροντιστήρια καί σπουδαστικές ἐνώσεις... καί ὅπου συγκεντρώνονται πολλοί νέοι. Σέ συνέδρια, σεμινάρια αὐτοβελτίωσης, σέ πάρτυ... Κέντρα διασκεδάσεως, γήπεδα, συναυλίες, ντισκοτέκ, φεστιβάλ μουσικῆς. Ἀκόμη καί στίς δημόσιες ὑπηρεσίες ὅπου στρατευμένα μέλη δροῦν συστηματικά»².

Οἱ ὑποσχέσεις πού δίδονται δημιουργοῦν στό ὑποψήφιο θῦμα μιά ἀπατηλή προσδοκία γιά τήν ἱκανοποίηση σειρᾶς πόθων του καί τήν λύση τῶν προβλημάτων του καί τήν ψευδαίσθηση ὅτι ἀνήκει σέ μιά τάξη ἐκλεκτῶν, δυνατῶν, ἐπιτυχημένων ἀνθρώπων, γιατί ὄχι, καί «σωτήρων» τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ κατάσταση αὐτή εἶναι ἀνάλογη μέ τίς ψευδαισθήσεις καί τούς ψεύτικους «παραδείσους» πού δημιουργοῦνται στό θῦμα τῶν «ναρκωτικῶν», κάτω ἀπό τήν ἐπήρεια τῶν ἐξαρτησιογόνων οὐσιῶν. Γί' αὐτό καί πολύ πετυχημένα ὁ μακαριστός π. Ἀντώνιος Ἀλεβιζόπουλος ὀνόμασε τίς νεοφανεῖς παραθρησκευτικές ὁμάδες «ψυχοναρκατικά».

Δέν πρέπει νά διστάσουμε νά ὁμολογήσουμε ὅτι ὁ δυτικός πολιτισμός μας καί ἡ παγκόσμια κοινότητα γενικώτερα ἀντιμετωπίζουν μιά βαθειά πολύπλευρη καί πολύμορφη κρίση, πού εἶναι κυρίως κρίση ἀξιῶν. Οἱ διάφορες αἱρέσεις ἐκμεταλλεζόμενες αὐτή τήν κρίση, τά ἀδιέξοδα καί τά ὑπαρξιακά κενά πού δημιουργοῦνται στόν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἐπαγγέλλονται τήν «μόνη λύση» στίς δικές τους προσφορές, στίς ἐξωτικές ἀνατολίτικες πρακτικές - δυτικοῦ ὅμως μοντέλου- ἢ στά ἀποκρυφιστικά τελετουργικά, πάντοτε στά πλαίσια τῆς λεγόμενης «Νέας Ἐποχῆς τοῦ Ὑδρο-

² Ἰ. Μηλιώνη «Καταστροφικές λατρεῖες, Νέα Ἐποχή», φυλλάδιο «Τά Νέα τοῦ Ἐργαστηρίου», τ. 3, σ. 7.

χόου».

6. Άρνητικές συνέπειες

Οί τρόποι όμως δραστηριότητας τῶν διαφόρων αἱρέσεων ὁδηγοῦν ἀνύποπτες ψυχές, ὅχι μόνον ἀπό τήν ὀρθή πίστη στήν πλάνη, ἀλλά καί σέ καταστροφικές συνέπειες καί δραματικές καταστάσεις. Οἱ ποικίλοι καί ὕπουλοι τρόποι πού χρησιμοποιοῦνται γιά τόν ἀθέμιτο προσηλυτισμό ὁπαδῶν, ὁδηγοῦν τελικά σέ ἐγκλωβισμό τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν μέσα σέ καταστάσεις ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνες καί καταστροφικές γιά τό ἄτομο καί τό οἰκογενειακό καί κοινωνικό σύνολο. Συχνά, τό ἀποτέλεσμα εἶναι μιά κατεστραμένη προσωπικότητ καί ἀξιοπρέπεια ἢ μιά διαλυμένη οἰκογένεια καί ἡ κρίση τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Τά θύματα ἀποκόπτονται ἀπό τό οἰκογενειακό, ἐπαγγελματικό καί κοινωνικό περιβάλλον, τό ὁποῖο χαρακτηρίζεται ἐχθρικό ἢ διαβολικό, καί ἐξαναγκάζονται νά ὑπηρετοῦν τυφλά τήν ὁμάδα, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι ὑπηρετοῦν τό καλό τῆς ἀνθρωπότητος. Κι' αὐτό ἐπιτυγχάνεται μέ τόν «διανοητικό χειρισμό» καί τίς διάφορες «τεχνικές » πού ἐφαρμόζονται μέσα στίς ὁμάδες αὐτές. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ νεοφανεῖς αἱρέσεις δέν στοχεύουν στό νά βοηθήσουν πραγματικά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἰκανοποιοῦν μᾶλλον ἰδιοτελεῖς καί ἐν πολλοῖς ἀθέμιτους σκοπούς πού μπορεῖ νά εἶναι τό οἰκονομικό κέρδος ἢ ἡ ὑποδούλωση ἀνθρώπων, ὥστε νά τούς χρησιμοποιήσουν γιά τούς δικούς τους σκοπούς. Γι' αὐτό πολλές παραθρησκευτικές ὁμάδες χαρακτηρίζονται διεθνῶς ὡς «ὀλοκληρωτικές ὁμάδες», «ὁμάδες διανοητικοῦ χειρισμοῦ», «τεχνικές γιά τήν μεταμόρφωση τῆς σκέψης», «τεχνικές πλύσεως ψυχῆς», «ψυχολατρεῖες», «καταστροφικές λατρεῖες», «ἐλευθεριοκτόνες ὁμάδες» κ.ἄ. Στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά ἔμπορους κάλπικης ἐλπίδας, «πλασιέ τοῦ ὑπερφυσικοῦ», ἐνῶ πολλές ἀπ' αὐτές τίς ὁμάδες παροτρύνουν καί σέ πράξεις βίας.

Ἐντυπωσιάζει φερεῖπειν, τό ἄρθρο 12 τοῦ «Κώδικα τιμῆς» τῆς Σαηεντολογίας, τό ὁποῖο προτρέπει: «Ποτέ μή φοβηθεῖς νά βλάψεις κάποιον γιά μιά δίκαιη αἰτία»³. Πῶς εἶναι δυνατόν μιά ὁμάδα πού ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι «ἐκκλησία» νά παροτρύνει κάποιον νά προξενήσει βλάβη σέ κάποιον, ἐάν ὁ «δράστης» δέν εἶναι «προγραμματισμένος» νά δεχθεῖ καί νά ἐκτελέσει μιά τέτοια ἐντολή; Κι ἔπειτα,

³ π. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, ἐνθ.ἄνωτ, σ. 251.

τί είδους βλάβη μπορεί νά είναι αυτή καί ποιά ή «δίκαιη αίτια», ἔνεκα τῆς ὁποίας νομιμοποιεῖται νά τήν προξενήσει; Ασφαλῶς, αὐτό μπορεί νά ἀποβεῖ ἐπικίνδυνο καί νά ὀδηγήσει στήν ἐφαρμογή μιᾶς «ἀντίστροφης ἠθικῆς».

Ἡ ἔνταξη ἑνός μέλους μιᾶς οἰκογένειας σέ μιά παραθησκευτική ὀργάνωση τό ὀδηγεῖ συχνά, χωρίς πολλές φορές νά τό ἀντιλαμβάνεται, μέ τήν ἀλλοίωση τῆς προσωπικότητάς του τήν ὁποία ὑφίσταται, στήν ἀποκοπή του ἀπό τό παρελθόν του, τό περιβάλλον του καί τίς μέχρι τότε παραδόσεις του καί τό ὀδηγεῖ σέ ἀπομόνωση, μέ δικό του ἰδιόρρυθμο τρόπο ζωῆς, μέ ἀποτέλεσμα πολλάκις νά ἐκδηλώνει μιά ἀντιοικογενειακή, ἀντιγονεϊκή καί ἀντικοινωνική συμπεριφορά, περιορισμένη χρήση τῆς γλώσσας (γλωσσοπενία), στερεότυπες ἀπαντήσεις, παράξενη συμπεριφορά καί ἐνδυμασία καί ἐξασθένηση τῆς προσωπικῆς σκέψης καί κρίσης, κ.λπ. .

Ἐκτός ὅμως ἀπό τίς γενικώτερες αὐτές ἀρνητικές συνέπειες πού δημιουργοῦνται ἀπό τήν δραστηριότητα τῶν νεοφανῶν αἱρέσεων, ὑπάρχουν καί ἄλλες πού ἀφοροῦν εἰδικότερα στήν ψυχοσωματική υἡγεία τῶν θυμάτων. Καταγράφονται, δυστυχῶς, καί χρόνιες κακώσεις, ἢ αὐτοκτονίες ἀτομικές καί ὁμαδικές⁴. Μερικές ἀπό τίς αὐτοκτονίες αὐτές ἔχουν διαδραματιστεῖ μέσα σέ ὁμάδες πού αὐτοχαρακτηρίζονται ὡς χριστιανικές. Ὑπάρχουν, τέλος, καί οἱ «τελετουργικές» ἀνθρωποθυσίες στίς ὁμάδες τοῦ «νεοσατανισμοῦ».

7. Συμπεράσματα

α. Αὐτό πού ἄλλοτε λεγόταν ὅτι, ὅλες οἱ θρησκεῖες εἶναι καλές καί ὅτι ὁ Θεός εἶναι καί ὁ ἴδιος γιά ὅλες τίς θρησκεῖες, δέν ἰσχύει πλέον. Καί τοῦτο διότι, οἱ ὅροι «θρησκεία», «θεός», «Χριστός», «προσευχή», «ἀγάπη» κ.ο.κ. δέν ἔχουν, στό πλαίσιο τῶν ρευμάτων τῆς «Νέας Ἐποχῆς», πάντοτε καί παντοῦ τό ἴδιο περιεχόμενο. Συχνά δια-φοροποιοῦνται οὐσιαστικά καί ριζικά ἀπό

⁴ Βλ. Πρακτικά Ζ' Πανορθόδοξου Συνδιασκέψεως, Ὅμαδες ἀσυμβίβαστες μέ τήν

Ὁρθόδοξη Πίστη, σ. 92 ἑξ. Ἀπό τίς ὁμαδικές αὐτοκτονίες, ἐκεῖνες πού εἶχαν ὑψηλό ἀριθμό θυμάτων ἦσαν: τῆς Γουϊάνα - Τζίμ Τζόουνς 1978 (940 θύματα), στό Γουάκο τοῦ Τέξας - Ντέιβιντ Κορές 1993 (85 θύματα), στήν Ἑλβετία - Λύκ Ζιρέ 1995 (48 θύματα), τοῦ Σόκο Ἀσαχάρα - Τόκιο 1995 (11 νεκροί, 5000 δηλητηριάσεις), τῆς Οὐράνιας Πύλης 1997 (38 θύματα), στήν Οὐγκάντα 1999 (980 θύματα), γιά νά ἀναφερθοῦμε μόνον στίς σημαντικώτερες.

τούς χριστιανικούς όρους. Ούτε ή περί Θεοῦ έννοια είναι σέ όλες τίς θρησκευίες ή ίδια, ούτε όλες οί θρησκευίες είναι καλές, όπως συνήθως ύποστηρίζεται. Είδαμε παραπάνω ποιά είναι ή περί Θεοῦ έννοια, κατά τήν «Νέα Έποχή».

β. Αλλά ούτε και ό όρος «χριστός» σημαίνει πάντοτε τόν ιστορικό και άνεπανάληπτο Ίησοῦ Χριστό. Είναι ένδεχόμενο να πρόκειται για ένα ζώντα «διδάσκαλο», έναν «άβατάρ» ή γκουρού τής «Νέας Έποχής», πού καταχράται ένα τίτλο πού ανήκει μόνο στον Ίησοῦ Χριστό, προκειμένου να εξαπατήσει μερικούς άνύποπτους χριστιανούς. Ο «χριστός» στίς αποκρυφιστικές ομάδες τής «Νέας Έποχής» δέν είναι πρόσωπο, αλλά κατάσταση, στήν οποία μπορούν να φθάσουν, και μάλιστα μετά από πολλές μετενσαρκώσεις, έξελιγμένες οντότητες. Γι'αυτό γίνεται λόγος για «χριστική κατάσταση». γ. Αλλά ούτε και ό όρος «χριστός» σημαίνει πάντοτε τόν ιστορικό και άνεπανάληπτο Ίησοῦ Χριστό. Είναι ένδεχόμενο να πρόκειται για ένα ζώντα «διδάσκαλο», έναν «άβατάρ» ή γκουρού τής «Νέας Έποχής», πού καταχράται ένα τίτλο πού ανήκει μόνο στον Ίησοῦ Χριστό, προκειμένου να εξαπατήσει μερικούς επιπόλαιους χριστιανούς. Ο «χριστός» στίς αποκρυφιστικές ομάδες τής «Νέας Έποχής» δέν είναι πρόσωπο, αλλά κατάσταση, στήν οποία μπορούν να φθάσουν, και μάλιστα μετά από πολλές μετενσαρκώσεις, έξελιγμένες οντότητες. Γι'αυτό γίνεται λόγος για «χριστική κατάσταση». Έτσι, οί ομάδες αυτές απορρίπτουν τόν Ίησοῦ Χριστό ως Θεάνθρωπο, και διακηρύττουν ότι ήταν ένας άπλός «άβατάρ» τής «παλαιᾶς Έποχής τών Ίχθύων». Τόν καταργούν δηλαδή, συμπληρώνοντας δήθεν τό Εὐαγγέλιό Του μέ τό «Εὐαγγέλιο τής Έποχής τοῦ Υδροχόου».

γ. Έχει διαπιστωθεῖ ακόμη ότι υπάρχουν και οί δήθεν θρησκευίες και μερικές «θρησκευίες άθες», αλλά και έγκληματικές, πού είναι επικίνδυνες, έχουν έγκληματικά «δόγματα» και έγκληματική δραστηριότητα, ανατρέπουν τίς καθιερωμένες αξίες και τούς θεσμούς, ένίοτε δέ απειλοῦν τά χρηστά ήθη και τήν δημόσια τάξη. Γι' αυτό ασχολοῦνται μέ τήν δραστηριότητά τους και διεθνείς Όργανισμοί, όπως είναι τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τό Συμβούλιο τής Εὐρώπης και πολλές χώρες τής Εὐρωπαϊκῆς Ενώ-

σεως, διότι δημιουργοῦν σοβαρά κοινωνικά καί οἰκογενειακά προβλήματα⁵.

δ. Δέν ἀρνούμαστε τό δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας γιά κάθε ἄνθρωπο. Ὅμως πρέπει νά ἐντοπίσουμε τήν ἐπικίνδυνη δραστηριότητα, ὅπου αὐτή ὑπάρχει, τόν ἀνέντιμο καί ἀθέμιτο προσηλυτισμό πού ἀσκεῖται κάτω ἀπό ποικίλα προσωπεῖα καί νά καταρρίψουμε τά προσωπεῖα αὐτά γιά νά φανοῦν τά πραγματικά πονηρά πρόσωπα. Ἀκόμη πρέπει νά σεβαστοῦμε τό δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας μας καί τό καθῆκον της νά προφυλάσσει τό Ποίμνιό της ἀπ' αὐτή τήν λαίλαπα καί τήν ἀπειλή καί νά θεραπεύει, ὅπου αὐτό εἶναι δυνατόν, τίς πληγές τῶν θυμάτων τῶν ὁλοκληρωτικῶν αὐτῶν ὁργανώσεων, πού προστρέχουν στήν βοήθειά της.

ε. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας εἶναι ἀσφαλῶς ἡ Μία, Ἀγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Εἶναι ἡ ἱστορική Ἐκκλησία πού ἵδρυσε ὁ Κύριος Ἰησοῦς, μέ τήν ἀδιάκοπη ἱστορία, ζωή καί λατρεία, τήν ἀναλλοίωτη διδασκαλία καί τήν «Ἀποστολική Διαδοχή». Εἶναι «ὁ στῦλος καί τό ἐδραίωμα τῆς Ἀληθείας» (Α' Τιμ.

⁵ Σᾶς διαβάζω δύο μόνον μία παράγραφο ἀπό τό σημαντικώτατο Ψήφισμα τοῦ 1996: "Τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο): Ε. θεωρεῖ ὅτι ὁρισμένες σέκτες, πού δρουν στό πλαίσιο διασυννοριακοῦ δικτύου ἐντός τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, ἐπιδίδονται σέ παράνομες ἢ ἐγκληματικές δραστηριότητες καί σέ παραβιάσεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως σέ κακομεταχείριση, σεξουαλική βία, ἐγκλεισμούς, σωματεμπόριο, ἐνθάρρυνση ἐπιθετικῆς συμπεριφορᾶς, μέχρι καί προπαγάνδα ρατσιστικῶν ἰδεολογιῶν, σέ φορολογικές ἀπάτες, μεταφορές κεφαλαίων, ἐμπόριο ὅπλων, διακίνηση ναρκωτικῶν, παραβίαση τοῦ δικαιώματος τῆς ἐργασίας ἢ σέ παράνομη ἄσκηση τῆς ἱατρικῆς, κλπ."

γ'15). Τὴν συνοδεύουν οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Ἰδρυτοῦ Της Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι «πῦλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. ιστ'18) καί ἡ διαβεβαίωσή Του ὅτι θά ἀποστείλει τόν Παράκλητον γιά νά τήν ὁδηγεῖ «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ιστ'13). Αὐτές οἱ προϋποθέσεις διαμορφώνουν τήν αὐτοσυνειδησία της καί τήν βεβαιότητά της, ὅτι αὐτή, μέ τήν ἀδιάκοπη ἱστορική δισχιλιετή παρουσία της καί τήν ἀναμφισβήτητη ἀποστολική διαδοχή στήν ἱερωσύνη της, ἀποτελεῖ τήν Μία Ἀγία Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Παράλληλα ὅμως, ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῶν νεοφανῶν αἱρέσεων καί ἡ ἀντιμετώπισή του πρέπει νά ἐνταχθοῦν στό κέντρο τῆς σημερινῆς ποιμαντικῆς μέριμνας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ δραστηριότητα τῶν νεοφανῶν αἱρέσεων ἀποτελεῖ πράγματι γιά τήν Ἐκκλησία μας ἓνα καυτό πρόβλημα, πνευματικό, θρησκευτικό, θεολογικό, θρησκευιολογικό, ἐκκλησιαστικό καί ἐκκλησιολογικό, ποιμαντικό καί ἔντονα κοινωνικό, πού ἀπειλεῖ ἀκόμη καί τά θεμέλια αὐτοῦ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ, καί ὄχι μόνον, πολιτισμοῦ. Μέσα στά πλαίσια τοῦ σεβασμοῦ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καί τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων κάθε πολίτη, ἐμεῖς, ὡς Ποιμένουσα Ἐκκλησία, ὀφείλουμε νά ἀναγνωρίσουμε, χωρίς καμμιᾶ καθυστέρηση, τήν ὑπαρξη αὐτοῦ τοῦ προβλήματος καί τήν ἀνάγκη τῆς ὀρθῆς ποιμαν-τικῆς ἀντιμετώπισής του.

στ. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, πρέπει νά ἔχουμε πλήρη συναίσθηση ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεραπευτήριο ψυχῶν. Καί οἱ ψυχές ἀρρωσταίνουν εἴτε ἀπό τήν ἁμαρτία εἴτε ἀπό τήν αἵρεση. Καί ἡ μέν θεραπεία τῆς ἁμαρτίας μέσα στήν Ἐκκλησία, εἶναι ἔργο εὐχερέστε-ρο, συνδεδεμένο μέ τήν μετάνοια καί τήν ἐξομολόγηση. Ἡ θεραπεία ὅμως τῆς αἵρεσης εἶναι δυσχερῆς ἕως καί ἀδύνατη. Γιατί τό θῦμα της βρίσκεται ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας καί συνήθως διακρίνεται γιά τήν ὑπεροψία του, τήν ἀμετανοησία του καί τήν ἀπροθυμία του ἢ τήν ἀδυναμία του νά ἐπανενταχθεῖ στήν Ἐκκλησία. Εἴτε διότι τό ἔχουν πείσει νά πιστεύει ὅτι βρίσκεται στήν ἀλήθεια, εἴτε διότι ἀπειλεῖται μέ διάφορους τρόπους, στήν περίπτωση ἀποχώρησής του ἀπό τήν αἵρεση. Ἐμεῖς βλέπομε -καί πρέπει νά βλέπουμε- τόν κάθε πλανεμένο ἀδελφό μας ὡς ἀσθενῆ

στήν πίστη, ὡς θῦμα πλάνης, ὡς τραυματισμένο ἀπό τούς «ληστές τῶν ψυχῶν». ἡ συμπεριφορὰ μας εἶναι παρόμοια μέ ἐκείνη τοῦ γιατροῦ, ὁ ὁποῖος στούς σωματικά ἀσθενεῖς μάχεται καί χτυπᾷ τήν ἀσθένεια καί ὄχι τούς ἀσθενεῖς. Ἔτσι κι ἐδῶ: ὁ πλανηθεῖς ἀδελφός μας -πού μπορεῖ νά εἶναι καί μέλος τῆς οἰκογενείας μας, πρέπει νά ἀντιμετωπίζεται μέ στοργή καί ἐνδιαφέρον. Δέν τόν ταπεινώνουμε, δέν τόν λοιδωροῦμε, δέν τόν διώκομε. Στόχος μας δέν ὁ αἰρετικός ἀλλά ἡ αἵρεση. Ὁ αἰρετικός, ἔχει ἀνάγκη μόνο τήν βοήθειά μας, τήν ὁποία ὀφείλομε νά τοῦ προσφέρουμε ἐφ' ὅσον, βεβαίως, ἔχουμε τίς ἀπαραίτητες γνώσεις καί τίς προϋποθέσεις νά τό κάνουμε. Ἀλλοιῶς, καί ἐμεῖς εἶναι ἐνδεχόμενο νά διακινδυνεύσουμε ἀλλά καί τόν ἀδελφό μας νά μή βοηθήσουμε.

ζ. Δύο εἶναι κατὰ τήν ταπεινή γνώμη μου, οἱ ἄξονες πάνω στούς ὁποίους στηρίζεται κυρίως –καί πρέπει νά στηρίζεται– ἡ ποιμαντική ἀντιμετώπιση τῶν συγχρόνων αἱρέσεων. Πρωτίστως, ἡ σέ βάθος καί πλάτος οὐσιαστική καί ὁλοκληρωμένη ἐκ μέρους μας γνώση τῆς ὀρθῆς Ἀγιογραφικῆς Πίστεως καί τῆς Ἀγιοπατερικῆς ἐρμηνείας της, δηλαδή ἡ κατήχηση -ἀνακατήχηση- Ποιμένων καί Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, καί, δεύτερον ἡ στοιχειώδης τουλάχιστον, ἂν μή ἐπαρκής, πληροφόρηση καί γνώση τῶν κυριωτέρων θέσεων, κακοδιδασκαλιῶν καί προσηλυτιστικῶν μεθοδεύσεων τῶν συγχρόνων αἰρετικῶν.

Στήν προσπάθειά μας αὕτη πρέπει νά ἀποφύγουμε κάθε σχέση ἐξάρτισης τοῦ ἐπανεντασσόμενου στήν Ἐκκλησία μέ τόν ποιμένα. Ὁ ποιμένας δέν πρέπει νά ἀντικαταστήσει τόν γκουρού ἢ τόν ἀρχηγό τῆς αἵρεσης, συμπεριφερόμενος ὡς ἓνας «χριστιανός γκουρού». Ἐπαναλαμβάνομε, ὅτι ἡ σχέση ποιμένα καί πιστοῦ πρέπει νά ἐδράζεται στήν ἀλήθεια, στήν ἐλευθερία καί τόν σεβασμό τοῦ προσώπου.

η. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία Κανῶν καί Γνώμων τῆς Ἀληθείας

Κατακλείοντας τόν λόγο θεωρῶ σημαντικό νά ἐπισημάνω ὅτι, εἶναι πρόδηλο, ὅτι τά αἷτια τῶν συγχρόνων αἱρέσεων δέν εἶναι δυνατό νά ἀναζητηθοῦν στήν Ἐκκλησία, ὡς Σῶμα Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία -ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία- εἶναι, κατὰ τόν παύλειο λόγο,

«ὁ στῦλος καί τό ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» (Α' Τιμ. γ' 15), εἶναι τό ἄσπιλο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ σύναξη καί ἡ κοινωνία τῶν «εἰς Χριστόν πιστευόντων», ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ κιβωτός τῆς σωτηρίας καί ὡς τέτοια, ὡς Σῶμα Χριστοῦ δηλαδή, εἶναι ἀλάθητη καί ἀκηλίδωτη. Ἡ Ἐκκλησία φυλάσσοντας καί διδάσκοντας ἀνελλιπῶς τήν Εὐαγγελική Ἀλήθεια ἐπὶ δύο χιλιάδες τώρα χρόνια, δέν συμβιβάζεται μέ τήν πλάνη καί τήν αἵρεση. Κηρύσσοντας τήν ἀλήθεια καί τήν ἀγάπη, δέν ἀπορρίπτει κανένα, εἶναι φιλόανθρωπη καί φιλόστοργη πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καί μάλιστα πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καί τοὺς πλανεμένους. Καταδικάζοντας τόν φανατισμό, τή μισαλλοδοξία καί τόν φυλετισμό «πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει» (Α' Κορ. ιγ' 8). Ἡ Ἐκκλησία, εἶναι ὁ Κανὼν καί ὁ Γνώμων τῆς Ἀλήθειας καί τῆς Ἀγάπης.

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς Σῶμα Χριστοῦ, ἔχει «Κεφαλὴν» Τῆς τόν Ἴδιο τόν Δομήτορά Της Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν (Εφεσ. Ε' 23. Κολ. α' 18) καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιο τήν συνέχει καί τήν ὁδηγεῖ «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν». Εἶναι λοιπόν βλάσφημος ὁ ἰσχυρισμός τῶν αἵρετικῶν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔπεσε σέ πλάνη τόν τέταρτο περίπου αἰῶνα καί ἀνασυγκροτήθηκε στοὺς ἔσχατους καιροὺς. Ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι ἐκείνη πού κατάρτισε τόν Κανόνα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τόν ὁποῖο καί οἱ ἴδιοι οἱ αἵρετικοί ἐν ἀγνοία τους ἀποδέχονται καί μόνον αὐτὴ μπορεῖ νά ἐρμηνεύει θεόπνευστα τήν ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια, παραμένοντες διαχρονικά ὁ μοναδικὸς χῶρος σωτηρίας γιὰ τόν ἄνθρωπο. Εἶναι ἐκείνη, πού ὀριοθέτησε τήν ὀρθόδοξη πίστη διὰ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Εἶναι, ἐπίσης, ἐκείνη πού ἔχει ἀδιαμφισβήτητη ἱστορική συνέχεια, ζωὴ καί ἱστορία δύο χιλιάδων χρόνων, πού κατοχυρώνεται μέ τήν γνήσια Ἀποστολική Διαδοχή.

Ἡ ἀληθινὴ καί γνήσια χριστιανικὴ Πίστη ἀπεκαλύφθη καί παρεδόθη «ᾧπαξ τοῖς ἁγίοις» (Ιούδα, 3) καί δέν ἀλλάσσει, καθ' ὅσον στὸν Θεό «δέν ὑπάρχει ἀλλοίωσις ἢ σκιά μεταβολῆς» (Ιακ. α' 17). Ἐπομένως, ὁποῖος ἀλλοιώνει τό Εὐαγγέλιο πού κήρυξε ὁ Χριστός καί οἱ Ἀπόστολοί Του καί ἐρμήνευσε αὐθεντικά καί θεόπνευστα ἡ Ἐκκλησία, δέν εἶναι «ἀπὸ Θεοῦ» καί κηρύττει «ἕτερον

εὐαγγέλιον» (Β' Κορ. ια' 4). Δέν μπορεί λοιπόν νά ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι «ἐκκλησία» ἢ «ἀγωγός τῆς Ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ» καί ὁ αὐθεντικός ἐρμηνευτής της. Ἰδιαίτερα ὅταν ἐμφανίστηκε μόλις στούς νεώτερους χρόνους καί δέν ἔχει ἱστορική συνέχεια μέ τήν Ἐκκλησία πού ἱδρύσε ὁ Χριστός. «Ἡ Ἐκκλησία δένμπορεῖ νά γνωρίζει χάσματα καί διακοπές οὔτε στήν πίστη οὔτε στήν ὁργάνωση οὔτε καί στή ζωή. Τό ἀληθινό χάρισμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ συνέχιση τῆς ἀποστολικότητος καί στά τρία αὐτά σημεία.....στήν ἀποστολική διδασχή, στήν ἀποστολική διαδοχή καί στήν ἀποστολική ζωή...»⁶.

Ἐνώπιον τῆς πρόκλησης τῶν συγχρόνων αἱρέσεων δέν ὑπάρχει ἀσφαλῶς οὐδεμία ἀνάγκη νά ἐπαναοριοθετήσῃ ἡ Ἐκκλησία τήν ὀρθή Πίστη. Τοῦτο ἔχει θεοπνεύστως καί ἀμετακλήτως κατοχυρωθεῖ ὑπό τῶν Ἀγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νά ἀνακατηχηθεῖ τό Ὁρθόδοξο Πλήρωμα, ὥστε νά εἶναι σέ θέση νά διακρίνει τήν ἀλήθεια ἀπό τήν πλάνη καί συγχρόνως νά ἐνημερωθεῖ ἔγκαιρα, ἔγκυρα, ἀντικειμενικά καί αὐθεντικά γιά τά χαρακτηριστικά καί τόν τρόπο δραστηριότητος τῶν συγχρόνων αἱρέσεων. Αὐτός εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος περιφρούρησής του ἀπό τήν ἀπειλή τῶν αἱρέσεων. Στό ποιμαντικό αὐτό ἔργο νευραλγικῆς σημασίας εἶναι ὁ ρόλος τῶν ποιμένων καί τῶν συνεργατῶν τους Κατηχητῶν. Τό θέμα αὐτό πρέπει νά θεωρηθεῖ ἰδιαίτε-
 ρως εὐαίσθητο καί ἐπεῖγον.

Πρέπει, τέλος, νά ἔχει ὑπ' ὄψη του κάθε ποιμένας ὅτι οἱ πλανεμένοι ἀδελφοί μας ἔχουν ὑποστεῖ μεθοδικό χειρισμό τοῦ νοῦ τους ὥστε νά εἶναι ἀρνητικά διατεθειμένοι ἔναντι τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ διάφοροι γκουρού καί οἱ «μεσσίες» ἔχουν φροντίσει νά διαβάλουν τούς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας καί στή θέση τους ἔστησαν τή δική τους «θεϊκή αὐθεντία» κρύβοντας ἐπιμελῶς τά πραγματικά τους πρόσωπα. Ἡ προκατάληψη λοιπόν τῶν πρώην θυμάτων ἢ κάποια ἄλλη «ἀφορμή» εἶναι πιθανόν νά λειτουργήσουν ἀρνητικά καί νά ὀδηγήσουν ἐκεῖνον πού ἐπιθυμοῦσε νά ἀπελευθερωθεῖ ἀπό τήν αἵρεση καί νά ἐνταχθεῖ στήν ἐλευθερία τῆς Ἐκκλησίας σέ ἀπογοήτευση καί, ὅχι ἀπίθανο, στήν ἐπιστροφή του στήν ομάδα ἢ στήν ἐνταξή του σέ κάποια παρόμοια.

⁶ Βλ. π. Ἀντ. Αλεβιζοπούλου, *Ἡ Ὁρθόδοξία μας*, Ἀθήνα 1994, σ. 265.

Οί σύγχρονες αἱρέσεις εἶναι γιά τούς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας μιά πρόκληση. Ἀσφαλῶς, δέν εἶναι δυνατό νά ἐξαλείψουμε τήν πρόκληση τῶν αἱρέσεων, μποροῦμε ὅμως νά ἐλαχιστοποιήσουμε τίς καταστροφικές συνέπειες ἀπό τή δραστηριότητά τους. Ὅφείλουμε ἀκόμη νά βροῦμε καί νά ἐφοδιάσουμε τό Ὁρθόδοξο Ποίμνιο μέ τά πνευματικά ἀντισώματα, τά ἀντίδοτα, πού θά καταστήσουν τούς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς, τό «ἐμπεπιστευμένον ἡμῖν ποίμνιον» (Πράξ. κ' 28), ἄτρωτους στά βέλη τῆς πλάνης καί τίς μεθοδεύσεις τοῦ «πατρός τοῦ ψεύδους» ἀνίκανες νά βλάψουν καί νά ἀπωλέσουν ψυχές.

Οἱ εἴκοσι αἰῶνες τῆς θεοφρούρητης πορείας τῆς Ἀγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, μᾶς διδάσκουν καί μᾶς βεβαιώνουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὑπό τόν φωτισμό τοῦ Παναγίου Πνεύματος, διαφυλάττει καί ἐρμηνεύει θεοπνεύστως τήν Ἀλήθεια, γνωρίζει νά ἐντοπίζει καί νά κατατροπώνει ἢ νά θεραπεύει τήν πλάνη, Σώζει καί ἀγιάζει τούς πιστούς καί πορεύεται πρὸς τά ἔσχατα, ἀτενίζοντας στόν τελικό θρίαμβο τοῦ «Ἐσφαγμένου Ἀρνίου» (Ἀποκ. ε' 6, 12 καί ιγ' 8).

Ἰ. Μητρόπολις Γλυφάδας
9.10.2023